

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО, МЛАДЕЖТА И НАУКАТА
Национално есенно състезание по физика
Вършец, 10 ноември 2012 г.
Решения на темата за 11-12 клас

Задача 1. Снаряди.

а) В хоризонтална посока снарядите се движат със скорост $v_x = v_0 \cos \alpha$ [0.25 т] и след време t се намират в положение с координата $x(t) = v_0 \cos \alpha t$ (1.1) [0.25 т]. Във вертикална посока снарядите се движат със скорост $v_y(t) = v_0 \sin \alpha - gt$ [0.25 т] и след време t се намират в положение с координата $y(t) = v_0 \sin \alpha t - \frac{gt^2}{2}$ (1.2) [0.25 т]. Снарядите падат на земята в момент време t_1 , когато $y(t_1) = 0$. От (1.2) следва, че $t_1 = \frac{2v_0 \sin \alpha}{g}$ [0.5 т] (1.3). Замествайки в (1.1), $x(t_1) = \frac{v_0 \cos \alpha 2v_0 \sin \alpha}{g} = \frac{v_0^2}{g} \sin(2\alpha)$ (1.4). [1 т] Следователно снарядът ще падне най-далеч, ако $\sin 2\beta = 1$, или $\beta = 45^\circ$ [0.5 т]

б) Замествайки в (1.4) с дадените стойности, $L_{\max} = \frac{(600\text{m/s})^2}{10\text{m/s}^2} = 36 \text{ km}$. [1 т]

в) За да паднат снарядите на разстояние $l = L_{\max}/2$, от (1.4) следва, че $\sin 2\delta = \frac{1}{2}$ [1 т], откъдето $\delta_1 = 15^\circ$ [1 т] и $\delta_2 = 75^\circ$. [1 т]

г) Интервалът от време Δt , през който трябва да се изстрелят два снаряда, единият под ъгъл δ_1 , а другият под ъгъл δ_2 (виж подусловие в)), така че да паднат на земята едновременно, е (използвайки (1.3)) $\Delta t = \frac{2v_0}{g} (\sin 75^\circ - \sin 15^\circ) =$ [1 т]

$$\frac{2v_0}{g} \cdot 2 \cdot \sin 30^\circ \cdot \cos 45^\circ = \frac{\sqrt{2}v_0}{g} \text{ [1 т]} \approx 84,9 \text{ s. [1 т]}$$

Задача 2. Леща и огледало.

а) При преминаване през лещата на светлина от източника АВ, намиращ се на разстояние a от лещата L, образът $A_L B_L$, се формира на разстояние b от лещата. Тези две разстояния и фокусното разстояние на лещата са свързани с формулата на тънката леща:

$$\frac{1}{a} + \frac{1}{b} = \frac{1}{f} \text{ [0.5 т]} \text{ (2.1) (като } b \text{ е положително, ако образът е отдясно на лещата). Този}$$

образ се “оглежда” в огледалото М и дава нов образ $A_M B_M$, намиращ се на разстояние от огледалото $c = 2a - b$ [0.5 т] (2.2). Светлината от този образ, отново преминавайки през лещата създава образа $A'B'$ върху екрана М. Следователно, отново използвайки

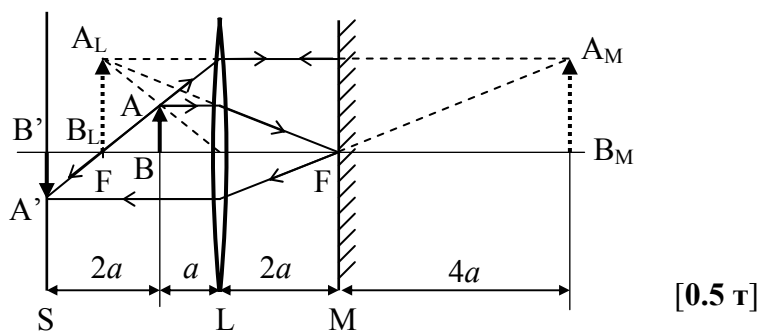
$$\text{формулата на тънката леща, } \frac{1}{c+2a} + \frac{1}{3a} = \frac{1}{f} \text{ [0.5 т]} \text{ (2.3). Използвайки (2.1), (2.2) и (2.3),}$$

намираме следното уравнение за f :

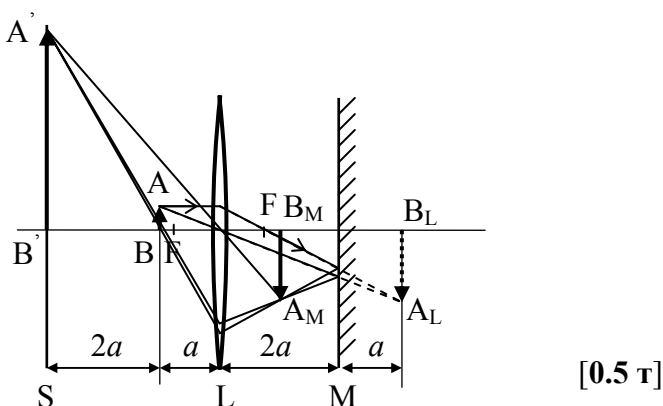
$$4f^2 - 11af + 6a^2 = 0 \text{ [0.5 т]} \text{ (2.4), откъдето за фокусното разстояние се получават две}$$

решения: $f_1 = 2a = 40 \text{ cm}$ [1 т] и $f_2 = \frac{3}{4}a = 15 \text{ cm}$ [1 т].

б) На двата случая съответстват следните чертежи:

Първият случай съответства на $f_1 = 2a = 40$ cm. Начертани са два лъча, достигащи до точка A' на образа $A'B'$ върху екрана. Първият тръгва от точка A на източника успоредно на главната оптична ос [0.5 т], а вторият лъч тръгва от точка A на източника така, че продължението му да минава през предния фокус F [0.5 т].

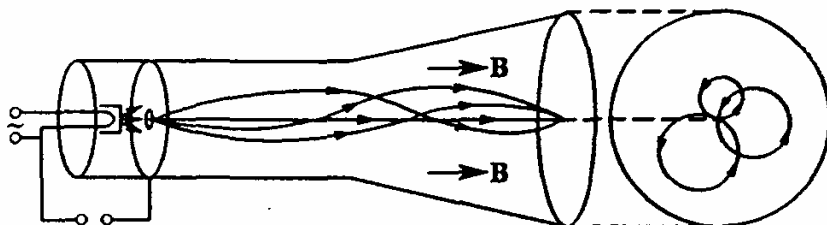

Вторият случай съответства на $f_2 = \frac{3}{4}a = 15$ cm. Начертани са два лъча, достигащи до точка A' на образа $A'B'$ върху екрана. Първият тръгва от точка A на източника успоредно на главната оптична ос [0.5 т], а вторият лъч тръгва от точка A на източника така, че да минава през центъра на лещата. [0.5 т]

в) В първия случай ($f_1 = 2a = 40$ cm) образът $A'B'$ е обърнат и със същата големина като източника AB . [1.5 т] Във втория случай ($f_2 = \frac{3}{4}a = 15$ cm) образът е прав и 9 пъти по-голям от източника AB (определя се от подобие на триъгълници). [1.5 т]

Задача 3. Фокусировка на електрони.

а) Една примерна рисунка може да изглежда така: [2 т]

б) Светещото “петно” ще има най-малки размери, ако времето t_B за прелитане на електроните през областта с магнитно поле е кратно на периода T на обикаляне на електроните по окръжността (винтовата линия): $t_B = nT$ (3.1) [1 т]

в) времето t_B за прелитане на електроните през областта с магнитно поле е $t_B = \frac{l}{v_{\parallel}} = \frac{l}{\sqrt{\frac{2eU}{m}}}$. [0.5 т] (3.2) Периодът T на обикаляне на електроните по винтовата

линия се определя от условието електроните да се движат по окръжност в равнина, перпендикулярна на магнитното поле: $\frac{mv_{\perp}^2}{r} = ev_{\perp}B$ [0.5 т] (3.3), откъдето $v_{\perp} = \omega r = \frac{eBr}{m}$

(3.4), или $\omega = \frac{eB}{m}$, откъдето $T = \frac{2\pi m}{eB}$. [0.5 т] (3.5) Замествайки (3.2) и (3.5) в условието

(3.1), получаваме $\frac{l}{\sqrt{\frac{2eU}{m}}} = n \frac{2\pi m}{eB}$, откъдето $B_n = n \frac{2\pi}{l} \sqrt{\frac{2mU}{e}}$. [0.5 т] (3.6) Следователно

най-малката стойност на магнитното поле $B_{\min}$, при която светещото “петно” е малко (електронният сноп се фокусира върху екрана) е $B_{\min} = \frac{2\pi}{l} \sqrt{\frac{2mU}{e}} =$ [0.5 т]

$$\frac{2\pi}{0,2\text{m}} \sqrt{\frac{2,9,11 \cdot 10^{-31} \text{kg} \cdot 400 \text{V}}{1,60 \cdot 10^{-19} \text{C}}} = 2,12 \cdot 10^{-3} \text{T}. \text{ [0.5 т]}$$

г) от (3.6) се вижда, че $\Delta B = B_{\min}$ [0.5 т] = $2,12 \cdot 10^{-3} \text{T}$. [0.5 т]

д) максималната стойност $v_{\perp \max}$ на напречната скорост $v_{\perp}$ на електроните може да се определи от (3.4) $v_{\perp} = \frac{eBr}{m}$, където $r \approx \frac{b}{2}$ [0.5 т], а $B \approx \frac{3}{2} B_{\min}$ [1 т]. Следователно

$$v_{\perp \max} \approx \frac{3eB_{\min}b}{4m} = [0.5 \text{ т}] = \frac{3 \cdot 1,60 \cdot 10^{-19} \text{C} \cdot 2,12 \cdot 10^{-3} \text{T} \cdot 6 \cdot 10^{-3} \text{m}}{4 \cdot 9,11 \cdot 10^{-31} \text{kg}} \approx 1,7 \cdot 10^6 \text{ m/s}. \text{ [1 т]}$$